

Hristiyanlığın temeline karşı olmamakla birlikte, **gerçekçiler** (Eflâton gibi) kavramların önceliği ve onların gerçekliğini savundular; adçılar ise (Aristo gibi) doğada Allahın yarattığı nesnelerin ve bunlardaki özel görünüşlerin önemi üzerinde durdular. Adçılar, geleceğin bilimsel ve gerçekçi yolunu hazırladılar. İki tarafın uzun çatışmaları, onları büyük zihin çabaları harcamaya zorladı. Bu çabalar da, meyve olarak, bize çağdaş düşünme ve araştırma yollarını verdi". (3) diyor. Böylece, Batıda pozitif bilimlerin kuruluşunu, felsefenin gerçeği aramasına bağlıyor.

Bilim ve teknoloji, araştırmanın sonucu. Çağımızda daha iyi anlaşılmalı bir gerçek bu; buluşlar rastlantıya bırakılmayarak, araştırmalar özel kuruluşlara yaptırılmaktadır. Araştırmanın ne ölçüde arttığını, kitaptan aldığım iki rakamla belirtiyim : Amerika Birleşik Devletleri araştırmaya 1940'ta 74 milyon, 1974'te ise 20 milyar dolar veriyor (270 katı). Jean - Jaque Servant Schreiber'in "Amerika Meydan Okuyor" adlı kitabında da, Amerika'nın Avrupa'ya üstünlüğü, araştırmaya verdiği öneme bağlanıyor.

"Yirminci Yüzyıl Raporu"nun son bölümü, "Yüzyılımız Kapanırken" başlığını taşıyor. Yüzyılımız kapanıyor mu ? Daha bir çeyreği var. Teknoloji, eski çağlara göre artan hızla ilerlediğine göre, yine bu yüzyıl içinde büyük keşifler, icatlar görebiliriz. Nitekim kitaba Herman Kahn'ın bir sözü alınmış : "Tarih meydana gelmeden, sorunlarını çözmeliyiz".

Kitapta teknolojinin getirdiği ve getireceği güçlüklerle gene teknoloji yoluyla çare bulmak için, Forrester, Meadows grubu, Roma kulübü

tarafından yapılmış araştırmalar ve bunların ilginç sonuçları anlatılmaktadır. Herman Kahn'ın "Yıl 2000" adlı yapıtında, yüzyılımız kapanırken tıp, eğitim, haberleşme, ulaştırma, tarım, inşaat, silâhlanma, araç - gereç ve sosyal yaşamda erişilecek düzeyler özetlenmiştir.

Kitapta teknolojik üstünlüğü ellerinde tutan ülkelerin, geri kalmışlara göre daha da ilerleyeceği, aradaki farkın kapatılamayacağı görüşüne karşı, geri kalmış ülkelerin kendi kaynaklarını işleterek, ulusal bir kalkınma yolu bulmaları da önerilmektedir. Bu görüş, M. Ölgüray'ın "Teknoloji Çağında Kalkınma Sorunu" adlı kitabında da yer almıştır (4). Bu önerinin, ülkemizi de ilgilendiren bir görüş olduğunu belirtmek isteriz.

Betrand Russel "Human Knowledge, Its Scope and Limits" (Türkçeye "Bilimden Beklediklerimiz" başlığıyla çevrildi) adlı kitabında, teknolojinin insanları refah yönünden eşitlediğini açıklar; el tezgâhında dokunan kumaşları kırallar ve zenginler giyerdi, fabrika icat edilince bollaşan kumaşları işçi de giymeye başladı der. Teknolojinin insanlar gibi, uluslara da eşitlik getireceğini umalım.

Metin Ölgüray'ın kitabı, bugünün her meslekte ve her düzeyde insanını ilgilendiren konulara karşılık veren ilginç bir çalışma.

- (1) Sander Yayınevi, İstanbul, 1975. 168 sayfa, 15 TL.
- (2) Dilimize "Yeni Dünya" adıyla çevrilerek, Millî Eğitim Bakanlığının Klâsikler dizisinde yayımlanmıştır, 1945.
- (3) Kirchner'in anılan yapıtı, New York, 1958, S. 13.
- (4) Varlık Yayınları, İstanbul, 1974.

ÇEVİRİ VE KOMPOZİSYONDA İNGİLİZCE'DE FİİL VE EDATIN FONKSİYONEL ROLÜ

Sedat TÖREL, Y. Lis.

GİRİŞ

İngilizce'den Türkçe'ye veya Türkçe'den İngilizce'ye çeviri yaparken veya İngilizce kompozisyonunda İngilizce'de kullanılan fiil (verb) ve edatın (preposition) önemli rolü vardır. Bu fonksiyonel rolün fiil ve edatı birleştirdiğini, daha açıkcası fiil ve edatı eşdeğer yaptığı oldukça ilginçtir. İlk kez 1969 yılında yayınladığım **ÇEVİRİ TEKNİĞİ** adlı araştırmamda kısaca değindiğim bu konuyu burada daha ayrıntılı bir şekilde ele alıp gerek çeviri gerekse kompozisyon

alanında uğraşanlara, ayrı dilbilgisel etiket taşıyan bu iki dil - yapıcısının ayrılmaz - ortaklığını göstermek istiyorum.

Klâsik Yanaşım ve Tümlerler

Herhangi bir dilbilgisi kitabını açtığımız zaman, tümler veya nesneleri 'geçişli' veya 'geçişsiz', 'dolaylı' veya 'dolaysız' etiketi ile gözlemek olağandır. Bu klâsik yanaşımla dil öğrenenler, yabancı dil'e veya dilden çevirenler, yabancı dilde (burada İngilizce'yi konu ediniyo-

ruz) yazmaya çalışanlar, farkında olmadan veya ezbere 'dolaylı tümlec' ile 'dolaysız tümlec' kalıplarını öğrenirler. Bunu Fransız İhtilâli'nin veya Türk Kurtuluş Savaşının hangi yıllarda yapıldığını ezberlemeye benzetmek yerinde olur. Başka bir deyişle amaç, neden, etki ve tepkiler, yarar ve zararlar öğrenilmeden geçilmiş olur ve yabancı dil öğrenenlerde de sadece **etiket** ve **kalıplar** bellekte depolanmış olur. Ancak ne **etiket** ne de **kalıp** her **uygulama** ve **fonksiyon** için yeterli değildir. Üstelik böylesine ezbere öğrenme, öğrenmeyi körelticiidir. Bir bakıma araştırma veya araştırmacı zihniyeti de köstekler.

Klasik yapıda iki türlü tümlec olduğunu söylemek aşırı değildir. Herkes 'direct' ve 'indirect' arasındaki farkı bilir. İşte iki örnek :

1. I wrote **a book**. (Direct Object)
2. I gave my pen to **him**. (Indirect Object)

Burada sorulacak başka sorular olmalıdır. Kuşkusuz bu iki cümle'ye yönelik başka bir bakış olmalıdır. Niye 'a book' dolaysız, 'him' dolaylı oluyor ? Sözcüklerarası ilişkiler ortaya yeni birşey koyuyor mu ? Yapısal olarak, konuyu dağıtmadan konudan ayrılmadan ussal bir bağlantı gözlemek olası mı ? Hele klasik yapıyı dışı eleman ve faktörler var mıdır ? Yoksa bütün sorun yüzeysel bir 'dolaylı' ve 'dolaysız' meselesi midir ?

Başka bir örnekle, yine basit bir cümleyle bu sorularımıza cevap vermeye çalışalım...

I wrote an article for you.

Şimdi bu cümleyi şekillerle geçişlendirelim.

Geçiş I :

I wrote an article for you.

Geçiş II :

I wrote an article for you

Geçiş III :

I wrote an article for you

Gözlemlerimiz ne olabilir ? Sıralıyalım :

1. **An article**, "wrote" fiil'inin dolaysız tümlecidir. **Direct Object**.
2. **You**, "Wrote" fiil'inin dolaylı tümlecidir. **Indirect Object**.

Araştırmamıza devam edelim ve soralım :
Niye ?

Cevabımız klasik yapıyla şöyle olur :

Çünkü 'article' doğrudan doğruya, 'you' ise dolaylı olarak tümleçtir !

İşte bu yapıyı ne çeviri ne de kompozisyon için yeterlidir. Belli ki anlamadan, nedenlerin cevaplarını bulmadan konuşuyoruz. Öyleyse yine araştırmaya devam edelim...

Yeni Bir Yapı

Yeni bir yapıyla araştırmamıza devam ettiğimiz takdirde, yeni bulgular elde etmek olağandır. Kuşkusuz dünya'da 'yeni' diye birşey olmadığını söyleyenlere hak vermemek elde değil. Ama varolanı ortaya koymak da yeni bir yapıdır. Bilimsel örnek vermek gerekiyorsa; dünyanın yuvarlak oluşunu, ayın yumurtaya benzediğini veya yer çekimini sayabiliriz. Ama geliniz biz yine dile dönelim ve dilimizin döndüğü kadar fiil ile edat'ın İngilizce'de eşdeğerliğini ispatlayalım. Varolan bu gerçeği burada başka türlü görelim.

Evet, aşağıdaki denklemler nasıl olabilir ?

Fiil = Edat

Edat = Fiil

Biraz önce verdiğiniz cümlelerde göziemek zorunda olduğumuz diğer gerçekler de vardır. Kısaca bunlara değinelim.

1. Dilbilgisel etiketi fiil olan sözcüğün bir tümlecidir.
2. Fiil'in tümlecisi **isim** (noun), **zamir** (pronoun) veya **fiil - isim** (verbal noun veya gerund) olur.
3. Dilbilgisel etiketi **edat** olan sözcüğün de bir tümlecisi vardır.
4. Edat'ın tümlecisi de **isim**, **zamir**, veya **fiil - isim** olur.

Bu gerçekleri daha da açarak bir yargıya (eminim bu alışılmamış bir yargıdır) varalım. Şöyle ki :

Fiil ve Edatın, ortaklaşa tümlec aldıkları ve bu tümlecilerin her iki durumda da isim, zamir ve fiil - isim oldukları gözönünde bulundurulduğu takdirde, İngilizce'de fiil'in edat'a, edat'ın ise fiil'e eşdeğer olduğu, fonksiyonel, pattern ve yapı bakımından aynı işi gördükleri ispatlanmış olur. Ve diyebiliriz ki İngilizce'de :

Fiil = Edat'a

Edat = Fiil'e.

Gözlem ve Bulguların Uygulamadaki Yeri

Çeviri'de bu gözlem ve bulguların uygulama-da çok önemli bir yeri vardır. Mekanik çeviri'de anahtarımızı edat olarak değerlendirdiğimiz takdirde, başlangıç noktasından sonra kullanacağı-

mız sözcüğün kesinlikle (ing) li şekilde yazılması zorunludur. Çeviri ve kompozisyonda, örneğin, in ile başlayan bir cümlecik veya cümlede, bu sözcüğü takibeden fiil'in (diyelim come ve go) coming ve going olması şarttır. Çünkü object (tümlecik) alan in fiil'i fiil - isim'e çevirmektedir.

Çok kez yanlış yazılan bir cümle ile konumuzu açıklamaya çalışalım.

I look forward to hear from you. (Yanlış !)

Yukarıdaki cümle yanlıştır. Çünkü TO bir edattır ve "hear", "hearing" olmalıdır. Cümleyi doğru olarak yazdığımız zaman (hearing)'in (TO)'nun tümlecik olduğunu görürüz.

I look forward to hearing from you. (Doğru!)

İngilizce'de edatların fiil olarak kullanıldığını gösteren iki örnek de şöyle sıralanabilir :

Örnekleme yapmamız gerekiyorsa, aşağıdaki şekil bu esdeğerliği tanımlamaya yeterlidir.

Ali I She	WATCHED SAW STOPPED	the film (noun) it (pronoun) the fighting (verbal noun)	IN Ankara (noun). IN her (pronoun). BY crying (verbal noun).
SUBJECT	VERB	OBJECT	PREPOSITION OBJECT

KAYNAK : TÖREL, Sedat. ÇEVİRİ TEKNİĞİ, Ankara, 1969.

WANKEL MOTORUNUN SORUNLARINI MÜHENDİSLER NASIL ÇÖZÜMLÜYOR ?

Jan P. NORBYE

Wankel motorunun sorunları olduğunu inkâr etmek lüzumsuzdur. Ancak en önemli sorunu teknik değildir : Çünkü, halkın içten yanmalı döner motor üstüne fikirleri olgulardan çok yarım bilgiye ve yanlış anlamaya dayanır. Örneğin, bir Detroit mühendisi bana Wankel'in tabiatı gereği bir gaz yiyici olduğunu söylemiştir. Şimdi, bunu bir olguya dayanarak bilmiyor ve ona rağmen bu nedenle satın almıyor. Ben olgulara inanırım ve işte sürpriz gibi gelebilecek bazı yeni olgular :

- Ben içten yanmalı döner motordan güç alan bir arabayı saatte 105 km.'ye kadar bir hızla sürdürdüm ve yakıt ekonomisi litrede 8.5. kilometre küsurdu.
- Mazda'nın motorda geliştirmeler yaparken yapım masraflarını nasıl düşürdüğünü gördüm.
- Bir deneyden sonra içten yanmalı bir döner motorda ihmal edilebilir bir aşınma oluştuğunu

gördüm ki bu deney herhangi bir yapım modeli Detroit V8'i enkaz haline getirebilirdi.

Bu olguları elde edebilmek için Mazda'nın Kaliforniya'da Compton'daki merkezine, Fransa'da Paris'te Citroen, Comotor'a ve N. J. Wood-Ridge'de Curtiss - Wright'a gittim. Öğrendiğime göre şu anda yapılmakta olan motorlar iki ilâ üç yıl öncesinin teknolojisini temsil etmektedirler, oysa o zamandan beri çok ilerleme olmuştur. Ve 74 - model içten yanmalı döner motorlarda çok az kusur vardır.

RX - 4 deneyimizin gösterdiğine göre, içten yanmalı döner motor yerli bir altı silindirlili motorla karşılaştırılabilir. Bir yakıt ekonomisi verirken performans bakımından ondan üstündür.

Comotor'dan güç alan Citroen GS Birotor daha da iyi bir gaz - yıl durumu vermektedir (aşağıdaki tabloya bakın). Bunun için gayet açık nedenler vardır : Araç ağırlığının daha az oluşu (1140 kg.'a karşı 1190 kg) ve daha küçük bir